

Het Israël van God in Galaten 6

Mart-Jan Paul

Aan het eind van de brief aan de Galaten staat de uitdrukking 'het Israël van God' (6:16). Wat wordt daarmee bedoeld? Alle christenen, zowel uit de volken als uit de Joden? Of de Joodse gelovigen die volgeling zijn van Jezus Christus? Of het hele volk Israël? De volledige tekst luidt: 'En allen, die overeenkomstig deze regel wandelen: vrede en barmhartigheid [zij] over hen en over het Israël van God'. Wat betekent het woordje 'en'? Zijn twee groepen bedoeld, of gaat het over slechts één volk van God?

De keuze voor een van beide interpretaties heeft te maken met de vraag of de Joodse christenen een eigen identiteit hebben binnen de gemeente als lichaam van Christus, of dat de verschillen opgeheven zijn.

Strekking van de brief

Veel uitleggers menen dat de verschillen in afkomst opgeheven zijn en dat de gelovigen in Galatië zich ver moeten houden van de besnijdenis en andere Joodse gewoonten. De gelovigen uit de volken ontvangen immers door het geloof de zegen die aan Abraham beloofd was. Wanneer mensen gedoopt zijn in Christus, is er geen onderscheid meer tussen Jood en Griek, slaaf en vrije, mannelijk en vrouwelijk, want zij zijn immers één in Christus (Gal.3:26-28). De verklaarders die hierop de nadruk leggen, kunnen zich niet voorstellen dat Paulus aan het eind van zijn brief een verschil te voorschijn haalt dat hij eerder bestreden heeft.

Klopt deze redenering? De genoemde verschillen waren in het toenmalige maatschappelijke leven van groot belang. Dat geldt ook in het jodendom: een niet-jood, een slaaf en een vrouw behoeven niet te voldoen aan een aantal godsdienstige verplichtingen. Wat Paulus in de brief aan de Galaten benadrukt, is dat door het heil in Christus deze verschillen tussen de mensen niet meer bepalend zijn voor hun relatie met God. Toch blijven die verschillen in het gewone leven en ook in de gemeente bestaan. Paulus gaat daarvan uit in de verhoudingen in het huwelijk (Ef.5:22-33) en in de gemeente (1Kor.14:34-35).

De apostel relateert wel de tegenstelling tussen slaaf en vrije, maar maakt die in het maatschappelijke leven niet ongedaan (1Kor.7:22; Ef.6:5-8; Brief aan Filemon). Hoe zit het met het verschil tussen Jood en Griek? Het overleg in Jeruzalem, beschreven in Handelingen 15, heeft opgeleverd dat de gelovigen uit de volken de besnijdenis niet hoeven toe te passen. De discussie ging niet over de besnijdenis van de Joodse gelovigen in Christus en daarom is het begrijpelijk dat Paulus Timotheüs (zoon van een Joodse moeder) besnijdt, om samen met hem de beslissingen van het 'apostelconvent' mee te delen aan de gemeenten (Hand.16:1-4). De Joods-christelijke gemeente in Jeruzalem is tot aan de opstand van Bar Kochba (132-135 na Chr.) vast blijven houden aan de besnijdenis (aldus Eusebius). De leden ervan waren en bleven 'ijveraars voor de Thora' (Hand.21:20). Wanneer Paulus op bezoek komt in Jeruzalem, blijken er geruchten te zijn dat hij niet slechts de christenen uit de volken onderwijst dat ze zich niet hoeven te besnijden, maar dat hij dit ook 'alle Joden onder de heidenen' leert (vs.21). Om die verkeerde geruchten de kop in te drukken, is Paulus bereid zijn trouw aan de Thora te tonen. Hij sluit zich aan bij mannen die een gelofte hebben afgelegd en wil in de tempel de kosten voor hen betalen (vs.23-26). Hieruit blijkt zijn trouw aan de bepalingen in de boeken van Mozes. Door Christus zijn de gelovigen uit de heidenen medeburgers en mede-erfgenamen geworden (Ef.2:4; 3:6), maar de verschillende achtergronden blijven bestaan. De oudsten in Jeruzalem erkennen die verschillen (Hand.21:24-25).

Wat is dan het punt dat de apostel wil maken met zijn uitspraak over het één-zijn? Het gaat niet om identiek worden, maar om het één zijn voor God, ondanks alle verschillen. Dit vanwege het in-Christus-zijn. Elders gebruikt Paulus hiervoor het beeld van het lichaam, dat met al de verschillende leden één geheel vormt (1Kor.12:12-30). Te midden van die verscheidenheid is er één groot voorrecht: allen mogen delen in het heil in Christus en niemand wordt meer buitengesloten vanwege geslacht, nationaliteit of maatschappelijke status.

Israël van God

Daarna volgt de uitdrukking 'en ook over het Israël van God'. De apostel verliest in zijn contact met de gelovigen uit de volken nooit Israël uit het oog. Hij is zelf immers een Israëliet en wat verlangt hij naar de bekering van het totale volk, zodat het Jezus als de Messias zal erkennen. Wat bedoelt hij met de toevoeging 'het Israël van God'? Op zich is het denkbaar dat Paulus hiermee het hele Joodse volk op het oog heeft, het volk dat door het verbond met Abraham en het verbond aan de Sinaï een bijzondere relatie met God heeft. Dan zou Paulus doelen op Joden die Jezus als Messias afwijzen én op Joden die in Hem geloven. Hij wenst dan dat hele volk Israël vrede en barmhartigheid toe.

Toch is het de vraag of deze algemene betekenis van toepassing is. In de eerste plaats is de uitdrukking 'het Israël van God' uniek en wordt die niet elders in de Bijbel gebruikt, zodat een speciale betekenis mogelijk is. In de tweede plaats staat de uitdrukking aan het eind van een zin die begint met 'zij die zich naar die regel richten', waarmee het geloof in Jezus bedoeld is en de realiteit van de gelovigen als een nieuwe schepping. Om deze twee redenen lijkt eerder een deel van Israël bedoeld te zijn: het deel dat gelooft in de gekomen Messias. Paulus gaat niet ineens een heel ander onderwerp behandelen, in een nieuwe zin, maar ziet de speciale plaats van de Joodse gelovigen in Jezus. Dat is van belang omdat de voorgaande zinnen over de besnijdenis het misverstand zouden kunnen oproepen dat het behoren tot Israël niet meer relevant is.

Wanneer dit deel van Israël bedoeld is, geldt: zij zijn Joods, maar verschillend van hen die 'zich uiterlijk goed willen voordoen' (6:12) door de besnijdenis in praktijk te brengen. Zij zijn het Israël van God en zullen ook delen in vrede en genade. Paulus heeft deze groep reeds in 2:15-16 aangesproken: 'Wij, die van nature Joden zijn, en geen zondaars uit de heidenen, weten dat een mens niet gerechtvaardigd wordt uit de werken van de wet, maar door het geloof in Jezus Christus'. Aan het eind van de brief noemt hij hen opnieuw.

Het woord 'Israël' wijst in het Nieuwe Testament altijd naar het volk Israël of een deel ervan, het gelovige gedeelte (Rom.9:6), en wordt nooit voor de gelovigen uit de volken gebruikt. Daarom valt hier geen gelijkstelling te verwachten tussen 'allen die overeenkomstig deze regel wandelen' en 'Israël'. Paulus stelt de gemeente niet gelijk met Israël, maar vraagt aparte aandacht voor 'het Israël van God', het gelovige overblijfsel naar de genadige verkiezing (Rom.9:27; 11:5). Het is niet waarschijnlijk dat het woordje *kai* hier 'dat wil zeggen' zou betekenen. Dan was eerder te verwachten dat Paulus 'dat is' had geschreven (*toutestin*). De combinatie van *kai* met *epi* ('en ook over ...') maakt het onmogelijk de woorden 'Israël van God' te zien als een alternatieve omschrijving van de groep die in het voorgaande werd genoemd (J. van Bruggen). Met korte pennenstreken vat Paulus veel uit Galaten 4 samen. Er is een Joods volk Israël dat door besnijdenis en verzet tegen Jezus wordt gekenmerkt. Dit is het aardse Jeruzalem van beneden, in slavernij met zijn kinderen. Uit dit volk heeft Christus ook zijn gelovigen geroepen, onder andere Paulus zelf. Deze apostel wenst met de Psalmen 125:5 en 128:5 en het Joodse Achttingebed Israël vrede toe. Als Paulus hier – als enige plaats in het NT – de gemeente en Israël gelijk zou stellen, zou hij deze gedachte in Romeinen 9-11 en het hoofddeel van de Brief aan de Galaten aan de orde hebben gesteld, als een belangrijk argument in zijn betoog. Dit is echter niet het geval en het is onwaarschijnlijk dat dit nog even gebeurt in de groeten aan het slot van de brief.

Is 'Israël' de kerk?

In het Nieuwe Testament wordt de term 'Israël' niet voor de christelijke gemeente gebruikt. De eerste die dit doet, is - voor zover bekend - Justinus Martyr in zijn *Dialog met Trypho*, een geschrift

uit ongeveer 160 na Christus. Het is zeker waar dat allerlei voorrechten van Israël in het Nieuwe Testament toegepast worden op de samengestelde gemeente, maar ten aanzien van het woord 'Israël' is dat niet gebeurd. Dat ligt ook niet voor de hand vanwege de eigen betekenis die dit woord honderden keren heeft in het Oude Testament, en dus ook in het Nieuwe Testament. Wilhelmus à Brakel schreef reeds in 1700 in zijn *Redelijke Godsdienst*: 'Om alle heimelijke twijfelingen te voorkomen, heeft men te weten, dat in het gehele N.T. door het woord Israël nooit de gelovigen, de kerk des N.T. genoemd wordt, maar dat daardoor altijd de Joodse natie verstaan wordt, in tegenstelling en afscheiding van alle andere'.

Een nieuwe schepping

De Galaten, een grotendeels uit de volken ontstane gemeente, heeft te maken met Judaïsten, met Joden die menen dat iedere christen zich moet laten besnijden. Daarmee gaan zij in tegen de diepe overtuiging van Paulus en tegen de beslissing van het apostelconvent in Handelingen 15. De apostel gebruikt scherpe woorden om te voorkomen dat een nieuw juk aan de jonge gelovigen opgelegd wordt. Hij vat aan het eind van de brief zijn onderwijs samen: 'In Christus Jezus heeft niet het besneden zijn enige kracht, en ook niet het onbesneden zijn, maar of men een nieuwe schepping is' (5:15). Dan volgt de uitspraak 'En allen die overeenkomstig deze regel wandelen: vrede en barmhartigheid over hen'. Die regel is een richtsnoer dat het gehele Evangelie omvat. Het kruis van Christus vormt de basis ervan, de nieuwe schepping de verwerkelijking. Daarom kan deze regel de norm zijn. 'Allen die zich ernaar richten' zijn alle gelovigen, Joden zowel als vroegere heidenen, die door het geloof deel krijgen aan de belofte van God, in Christus Jezus.

Deze zegenbede betreft dus hen die door het geloof in Jezus een nieuwe schepping zijn geworden. Na deze omvattende uitspraak volgt een toespitsing op 'het Israël van God'.

Recent bezwaar

In zijn onlangs verschenen boek over Romeinen 11 gaat Bram Maljaars ook in op Galaten 6. Hij meent op grond van de context en op grond van de bepaling 'van God' dat de uitdrukking betrekking moet hebben op de Gemeente van Jezus Christus. Er kan volgens hem geen sprake zijn van twee categorieën mensen: allen die volgens het principe leven dat alleen een nieuwe schepping in Christus wezenlijke waarde heeft, en daarnaast nog christenjoden. Dat kan niet vanwege de absolute formulering: *zovelen als* (= allen die), die twee categorieën simpelweg uitsluit.

Hoe moeten we dit beoordelen? Inderdaad betekent 'van God' een speciale relatie met God en is het aannemelijk dat Joden bedoeld worden die leven overeenkomstig de genoemde regel. Dat duidt dan op een kleinere groep binnen Israël, te vergelijken met Romeinen 9:6, waar Paulus verklaart: 'Niet allen uit Israël zijn Israël', niet allen van het volk hebben deel aan de geestelijke zegeningen. Maar als de brief aan de Galaten vooral tot christenen uit de heidenen gericht is, is het goed mogelijk dat de apostel twee categorieën gelovigen onderscheidt. Waarom kan Paulus niet eerst een algemene groep aanduiden en daarna nog een verbijzondering geven? Hij bedoelt uiteraard niet dat alleen de christenen uit de volken 'overeenkomstig deze regel wandelen' en dat er ook nog een andere groep gelovigen is. Het gaat erom dat er binnen de grotere groep nog een speciale, kleinere deelgroep is, namelijk de Joodse christenen. Als Paulus bedoelde de gelovigen uit de heidenen gelijk te stellen met het volk van Israël – zoals Maljaars meent – is het vreemd dat de apostel deze cruciale gelijkstelling hier aan het eind van de brief maakt en niet in de hoofdtekst van zijn uiteenzetting over de rechtvaardiging door het geloof.

Vertalingen

Wie de Nederlandse vertalingen nakijkt, ziet dat de meeste het woordje *kai* met 'en' weergeven. Het is overigens wel zo, dat de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) het onderscheid tussen de groepen weghaalt in 3:28, door te interpreteren 'Er zijn geen Joden of Grieken meer, slaven of vrijen, mannen of vrouwen' – een weergave die nogal wat misverstanden oproept. De Bijbel in Gewone Taal laat 'het Israël van God' opgaan in een algemene uitdrukking: 'Als je zo leeft, hoor je bij Gods volk. En dan zal

hij medelijden met je hebben en je vrede geven'. Op grond van het bovenstaande wijs ik deze weergave af.

Ten slotte

Het 'Israël van God' heeft betrekking op het gelovige overblijfsel in de dagen van Paulus, dat ook wandelt naar de genoemde regel. Wij doen er goed aan, ook vandaag, oog te houden voor de speciale positie van de Messiasbelijdende Joden.

Het overblijfsel is herhaaldelijk genoemd in het Oude Testament (zie Studiebijbel OT, deel 12, Excurs 6) en ook Paulus verwijst daarnaar in Romeinen 9:27 en 11:5. Dat overblijfsel is een teken voor wat komen gaat: als de eerstelingen heilig zijn, dan ook het deeg, en als de wortel heilig is, dan ook de takken (Rom.11:15-16). Het slot van de brief aan de Galaten zegt aan dit overblijfsel genade en barmhartigheid toe. Paulus bidt dat God de belofte waarmaakt die Hij in de eerste plaats aan Israël gaf. Wat zal dat een zegen zijn voor Israël en voor de volken!